

Przewodnik dla nauczyciela

Lokomotywa. Klasa pierwsza

Edukacja plastyczna

Autorzy: Katarzyna Rymar, Dariusz Rymar

Opieka merytoryczna i edytorska: Małgorzata Dobrowolska

Konsultacja merytoryczna: dr Jacek Friedrich, Agnieszka Żelewska

Redakcja: Jacek Foromański, Magda Szpyrko-Ankiewicz, Agnieszka Szulc

Projekt graficzny: Jarosław Zakrzewski

Skład: Maria Chojnicka

UWAGI WSTĘPNE

Przewodnik ten przeznaczony jest dla nauczycieli korzystających z serii *Lokomotywa*. Nauczyciel znajdzie w nim propozycje zajęć dydaktycznych z zakresu edukacji plastycznej w klasie pierwszej.

Plastyka z *Lokomotywą* to kurs działań twórczych, dzięki któremu uczniowie zapoznają się z podstawowymi technikami plastycznymi oraz środkami wyrazu plastycznego, takimi jak: punkt, linia, kształt, barwa. Ważne jest też przygotowanie uczniów do odbioru sztuki. Część zajęć poświęcona jest wykonaniu prac okolicznościowych (ozdób, laurek itp.).

Wszystkie zadania proponowane w przewodniku mają pokazać uczniom, że do rysowania, malowania czy rzeźbienia można się odpowiednio przygotować, tak by wykazać się kreatywnością, stworzyć ciekawą, a zarazem starannie wykonaną pracę. Wiele ćwiczeń ma jednak charakter zabawy i warto zadbać o to, by takie były zajęcia z uczniami, ponieważ w nauce plastyki najważniejsza jest radość z twórczości i rozwijanie nieskrępowanej wyobraźni plastycznej.

OZNACZENIA

Plany zajęć zostały podzielone na fragmenty oznaczone następującymi ikonkami:

- – obowiązkowy moduł zajęć
- – należy wykorzystać dodatkowe materiały zamieszczone na płycie CD dołączonej do pakietu nauczycielskiego (niektóre z tych materiałów zamieszczone są też dodatkowo na końcu tego przewodnika i na stronie internetowej wydawnictwa)
- – należy przygotować dodatkowe materiały przyniesione przez nauczyciela lub uczniów

Proponowane pytania i polecenia połączone są w grupy tematyczne, ale oczywiście oczekujemy, że nauczyciel będzie te pytania zadawał pojedynczo. W celu uproszczenia przekazu zamieszczone w przewodniku polecenia kierowane bezpośrednio do uczniów zostały sformułowane w drugiej osobie liczby pojedynczej rodzaju męskiego.

Dodatkowe, mniej istotne komentarze dla nauczyciela zapisano na niebiesko. W niektórych wypadkach, w nawiasach kwadratowych, podano – także na niebiesko – oczekiwane odpowiedzi uczniów.

SPIS TEMATÓW

wrzesień	1. Tworzenie projektu szkoły2. Projektowanie własnych piktogramów3. Jak narysować punkt? Czytanie obrazu Paula Signaca4. Owoce z plamek i kulek. Tworzenie kompozycji za pomocą punktów
październik	5. W jaki sposób z punktów tworzymy kształty? Wyróżnianie elementów z tła – ćwiczenia bystrego oka6. Tworzymy własne gwiazdozbiory7. Wzory i desenie z linii. Tworzenie własnych kompozycji8. Nasze portrety. Rysowanie postaci
listopad	9. Barwne kompozycje z plam. Dekalkomania – pieczątki z ziemniaka, plasteliny i liści10. Z wizytą w skansenie. Poznawanie kultury dawnej wsi11. Lepimy garnki. Wykonywanie naczyń metodą wałeczkową12. Tradycyjne stroje ludowe
grudzień	13. Renifer – pomocnik Świętego Mikołaja. Wycinanka z papieru14. Nasza choinka. Ozdabianie tekturowych rolek15. Świąteczna girlanda. Tworzenie ozdobnych elementów do kompozycji zbiorowej (wycinanie, ozdabianie, klejenie, mocowanie, nawlekanie)
styczeń	16. Kształty na płaszczyźnie. Tworzenie kompozycji z figur geometrycznych17. Kształty przestrzenne – bryła18. Kompozycje przestrzenne. Tworzenie obiektów z różnych materiałów przez ich oklejanie, łączenie, mocowanie19. Laurka na Dzień Babci i Dzień Dziadka. Ozdobna wyklejanka – kompozycja na płaszczyźnie z wykorzystaniem materiałów zdobniczych
luty	20. Przestrzeń w obrazie. Analiza obrazu Pietera Bruegla <i>Spis ludności w Betlejem</i>21. Martwa natura. Próba oddania perspektywy
marzec	22. W pracowni malarza. Zapoznanie z narzędziami malarskimi23. Jak powstają rzeźby? Pracownia rzeźbiarza. Wykonywanie rzeźb w plastelinie, glinie, masie solnej24. Jajko – ozdoba na Wielkanoc

- kwiecień 25. W muzeum sztuki. Dzieła sztuki dawnej i nowoczesnej
26. Co to jest architektura? Rozpoznawanie przeznaczenia budynków
27. Pierwszy krok w świat barw – nazywanie barw podstawowych. Tworzenie monochromatycznej wycinanki
- maj 28. Królestwo w barwach podstawowych. Kompozycja w trzech kolorach (wycinanie, wypełnianie kolorami, komponowanie na płaszczyźnie)
29. Kolory pochodne. Barwy tęczy. Mieszanie barw podstawowych, omówienie zjawiska tęczy
30. Wszystkie barwy świata. Projektowanie bajkowego ogrodu w tęczowym królestwie
31. Poduszczonek – prezent na Dzień Matki. Łączenie papieru za pomocą zszywacza, wypychanie, klejenie, ozdabianie
- czerwiec 32–33. Moje wakacyjne marzenia. Tworzenie pejzażu techniką dowolną

PLANY ZAJĘĆ

1 Tworzenie projektu szkoły

Materiały: kredki, kolorowy papier, nożyczki, klej

Wycieczka po szkole

Zabieramy uczniów na wycieczkę po szkole, podczas której: prezentujemy pomieszczenia szkoły; przedstawiamy różnych pracowników szkoły; rozmawiamy na temat zasad kulturalnego zachowania się wobec pracowników szkoły; omawiamy podstawowe zasady bezpieczeństwa w szkole; podajemy informacje dotyczące szkoły – ile jest klas pierwszych, które klasy są najstarsze itp.

Wykonanie projektu szkoły

Każde z dzieci tworzy projekt szkoły (podobnej do tej, w której się uczy, bądź innej – z wyobraźni).

2 Projektowanie własnych piktogramów

Materiały: różne piktogramy, kartki z bloku technicznego, kredki, nożyczki

Oglądanie piktogramów i znaków spotykanych na co dzień

Nauczyciel przynosi na zajęcia (np. wydrukowane z internetu) znaki i piktogramy spotykane na co dzień (na metkach, produktach spożywczych, tabliczkach umieszczanych w środkach komunikacji miejskiej, znakach drogowych). Uczniowie próbują odgadywać, co one oznaczają. Następnie omawiamy piktogramy występujące w zeszytach ćwiczeń do edukacji polonistycznej z serii *Lokomotywa*.

Projektowanie własnych piktogramów

Dzieci na kartce z bloku mogą zaprojektować własne piktogramy, np. związane z życiem klasy (nie śmiećmy – śmieci wrzucamy do kosza, uśmiejmy się, nie spóźnimy się na zajęcia).

3 Jak narysować punkt?

Czytanie obrazu Paula Signaca

Materiały: biała kartka, flamaster, ołówek, farba plakatu, pędzel, reprodukcja obrazu Paula Signaca *Brzeg rzeki w Les Andelys*

Rysowanie punktów za pomocą różnych narzędzi i materiałów plastycznych

Każdy uczeń przygotowuje białą kartkę oraz ołówek, pędzel i farbę, flamaster – najlepiej w kontrastujących kolorach. Dzieci składają kartki na cztery części i wypełniają je kropkami, przy czym w każdej części używają innego narzędzia. Starają się wykonać jak najwięcej kropek, tak by biel kartki była jak najmniej widoczna.

Analiza wykonanego zadania

►► Czym najlepiej robiło ci się kropki? Czy można policzyć wykonane przez ciebie punkty? Czy układają się one w jakieś kształty?

Rozmowę z uczniami prowadzimy tak, aby zwrócić ich uwagę na to, że w zależności od rodzaju narzędzia narysowane punkty są: większe, mniejsze, wyraźniejsze, mniej wyraźne, bardziej lub mniej okrągłe itp. Pytamy uczniów, jak sądzą, dlaczego tak się dzieje. [Flamaster i ołówek są ostro i twardo zakończone, dlatego punkty narysowane nimi są mniejsze, natomiast pędzel i palec są miękkie i szeroko zakończone, dlatego punkty nimi rysowane są większe.] Czasami trudno też odróżnić jeden punkt od drugiego, ponieważ zlewają się ze sobą, z kilku małych punkcików można utworzyć jeden większy itp.

Czytanie obrazu Paula Signaca *Brzeg rzeki w Les Andelys*

►► Co ten obraz przedstawia? Ile ludzi widać na obrazie? [trzy są dobrze widoczne, na dalszym planie można się dopatrzeć jeszcze dwóch – trzech] Jakie inne obiekty można jeszcze rozpoznać? [np. domy, okna, trawę, kwiaty] Co znajduje się na jednym ze wzgórz? [najprawdopodobniej ruiny zamku] Jak myślisz, co zastania kępa drzew z prawej strony, co za nią jest? [drzewa rosną na wyspie, za nimi jest zatem dalszy bieg rzeki, jej brzeg, a dalej być może zalesione wzgórza] Spróbuj ustalić, jaka to pora roku. [od późnej wiosny do jesieni – na pewno nie zima] Jak uważasz, kim może być człowiek siedzący na pomoście?

W podsumowaniu analizy dzieła zwracamy uwagę uczniów na to, że omawiany obraz jest stworzony wyłącznie za pomocą namalowanych punktów. Jednak patrząc na obraz z pewnej odległości, nie widzimy osobnych punktów, ale krajobraz. Punkty są widoczne dopiero w zbliżeniu.

4

Owoce z plamek i kulek.

Tworzenie kompozycji za pomocą punktów

Materiały: reprodukcja obrazu Paula Signaca *Brzeg rzeki w Les Andelys*, biała kartka (A4 lub A5), ołówek, farby plakatywne, bibuła i plastelina w różnych kolorach, klej, pędzel, patyczek, taca, owoce (np. jabłko, gruszka, cytryna, winogrona)

Przypomnienie techniki malarskiej, w której obraz tworzy się z punktów

W trakcie rozmowy wracamy do obrazu Paula Signaca.

Przeglądanie się owocom – nazywanie ich kształtów, określanie kolorów

Nauczyciel eksponuje na tacy różne owoce. Uczniowie rozmawiają o ich kształtach: które owoce są okrągłe, które mają wydłużony kształt, które rosną pojedynczo, a które – w kiściach (np. winogrona). Uczniowie pod kierunkiem nauczyciela określają, ilu i jakich kolorów należałoby użyć do wykonania obrazu przedstawiającego te owoce.

Wypełnianie konturu owocu wybraną techniką puentylistyczną

Uczniowie szkicują ołówkiem duży kształt owocu, starając się, by zajął prawie całą powierzchnię kartki A4 lub A5. Dzieci, które będą nakładać farbę palcami, powinny użyć kartki formatu A4. Wypełnianie konturu kuleczkami z bibuły czy plasteliny jest bardziej czasochłonne, dlatego zwolennikom tej techniki doradzamy wykorzystanie formatu A5.

Można dzieciom rozdać różnokolorowe kartki, ale należy wówczas zwrócić uwagę na odpowiedni dobór koloru, tak by tło kontrastowało z owocem.

Nauczyciel dzieli klasę na grupy w zależności od tego, jaką metodą poszczególni uczniowie będą wypełniali kontur owocu:

- I grupa maluje owoc farbą nakładaną palcami – uczniowie maczają palec, najlepiej wskazujący, w dość gęstej farbie i stawiają na kartce kropki jedna obok drugiej, zaczynając od wykonania konturu owocu;
- II grupa wypełnia kontur owocu kulkami z bibuły – uczniowie rwą bibułę na małe kawałki, z których skręcają kulki, a następnie nakleja je na kartkę;

- III grupa wypełnia kontur kulkami z plasteliny – uczniowie formują małe kawałki plasteliny w kulki i wypełniają nimi wnętrze owocu;
- IV grupa tworzy owoc z kropek farby plakatowej – uczniowie stawiają kropki na kartce drugą stroną pędzla lub patyczkiem, zaczynając od wykonania konturu (format kartki A4 lub A5).

Uczniowie mogą tworzyć w wybranej przez siebie technice, ale powinny powstać różne prace. Dlatego warto zadbać o to, by grupy były mniej więcej równoliczne.

Podpisywanie prac

Jeśli uczniowie potrafią samodzielnie się podpisać, nauczyciel powinien polecić, by umieszczali swój podpis na odwrocie pracy.

Od początku uczymy dzieci, aby podpisem nie zaburzały gotowego rysunku. Często dzieje się tak, że gdy małe dzieci umieszczają podpis na tej samej stronie, na której wykonały pracę, jest on duży, niestaranny, znajduje się w przypadkowym miejscu i zmniejsza czytelność przedstawionej sceny.

Ekspozycja prac

Nauczyciel tworzy galerię prac (np. na tablicy), by każde dziecko mogło zobaczyć własne dzieło oraz prace swoich kolegów. Rangę wystawy z pewnością podniesie umieszczenie podpisów na karteczkach pod każdą ilustracją.

5 W jaki sposób z punktów tworzymy kształty?

Wyróżnianie elementów z tła – ćwiczenie bystrego oka

Materiały: kredki, obrazek z punktów karta nr PLA1

Czy z punktów można tworzyć plamy? Wprowadzenie do lekcji

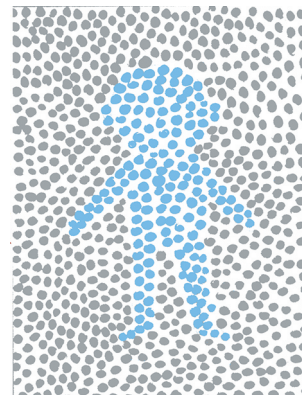
Wyjaśniamy uczniom, że punkty mogą na siebie nachodzić, mogą się ze sobą stykać lub znajdować się w różnych odległościach od siebie. W każdej z tych sytuacji, jeśli patrzymy na nie z pewnego dystansu, mogą tworzyć jednolite plamy barwne, ponieważ ludzkie oko grupuje punkty o podobnym kształcie, kolorze i jasności. Przy odpowiednim ułożeniu większej liczby podobnych punktów mogą one tworzyć rozpoznawalny kształt.

Analiza obrazka zbudowanego z punktów

Przed zajęciami nauczyciel przygotowuje obrazek wykonany z punktów (podobny jak na sąsiedniej ilustracji).

►► W jaki sposób powstała ta praca? [została stworzona z punktów, kropek] Jakiego koloru są narysowane punkty? Czy różnią się kształtem lub wielkością? W jaki kształt układają się punkty na tym obrazku? Rozmawiamy o tym, że kształt można wydobyć różnymi sposobami: barwą punktów, ich wielkością, kształtem, ale też ich wzajemną odległością od siebie.

Kolorowanie wnętrza konturów zabawek – praca z kartą nr PLA1

►► Co jest przedstawione na karcie? W jaki sposób możemy mocniej zaznaczyć te kształty? [połączyć kropki za pomocą linii, zróżnicować kolory misia i lokomotywy]

►► Wybierz jedną z zabawek przedstawionych na karcie i ją pokoloruj, a potem pokoloruj drugą. Co zauważyłeś? [zabawki się na siebie nakładają]

Można powiedzieć uczniom, że figura, której kształt nie został zasłonięty, jest bliżej widza, a figura częściowo zasłonięta – dalej.

6 Tworzymy własne gwiazdozbiory

Materiały: zdjęcia Wielkiego Wozu, granatowa kartka, białe kartki, nożyczki, klej, kredki

Co to są gwiazdozbiory? Wprowadzenie do lekcji

Przypominamy uczniom, że narysowane na kartce punkty można połączyć za pomocą linii i w ten sposób utworzyć różne kształty, kontury. Już od najdawniejszych czasów człowiek był zafascynowany jasnymi punktami widocznymi nocą na niebie – gwiazdami i planetami. Jego wyobrażenia łączyła porozrzucane na nieboskłonie gwiazdy w kształty znane z codziennego doświadczenia: zwierząt, ludzi, przedmiotów. Skupiska gwiazd zdawały się tworzyć kontury niedźwiedzia, ryby, smoka, łabędzia, lwa, strzelca, wagi i wielu innych. Po jakimś czasie tym grupom gwiazd nadano nazwy, np. Wielka Niedźwiedzica.

Analiza zdjęć Wielkiego Wozu

Omawiamy zdjęcia przedstawiające grupę gwiazd zwaną Wielkim Wozem, będącą fragmentem gwiazdozbioru Wielkiej Niedźwiedzicy. W bezchmurny wieczór Wielki Wóz daje się bez trudu odnaleźć na niebie. W niektórych krajach nosi on nazwę Wielkiej Chochli lub Wielkiego Rondla.

Tworzenie gwiazdozbioru według własnego pomysłu

Dzieci wycinają z papieru gwiazdki i nakleja je na granatowej kartce (lub rysują białą kredką), tworząc swoje gwiazdozbiory. Na koniec łączą gwiazdy żółtą kredką i nazywają stworzone przez siebie konstelacje. Podpowiedzmy dzieciom, aby przed przystąpieniem do pracy wymyśliły, jakie gwiazdozbiory chcą utworzyć (np. hulajnogę, papugę, lampę itp.) i dla ułatwienia najpierw naszkicowały te kształty ołówkiem.

Ekspozycja prac

7 Wzory i desenie z linii.

Tworzenie własnych kompozycji

Materiały: sznurek (lub tasiemka), przykładowe reprodukcje obrazów w stylu op-art (wykonane z linii), cienkopis, kredki świecowe lub pastele, arkusz szarego papieru karta nr PLA2

Zabawy ze sznurkiem

Uczniowie, stojąc naprzeciwko siebie w parach, rozciągają sznurek – tworzą linię prostą. Następnie łączą się w liczniejsze grupy i rozciągają sznurek między sobą, tworząc linię łamaną. Potem wszyscy siadają kręgiem i rzucają między sobą kłębek, rozwijając go – tworzą w ten sposób przecinającą się linię łamaną. Na koniec kilkoro dzieci ustawia się w luźnym rzędzie, a reszta układa pomiędzy nimi na podłodze linię falistą ze sznurka.

Omówienie przykładów obrazów wykonanych w stylu op-art (wykonanych z linii)

Dzieci powinny zauważyć, że w niektórych miejscach linie tworzące obraz wyglądają, jakby wychodziły ponad powierzchnię płótna, a w niektórych – jakby się zagłębiały. Sztuka wykorzystująca zjawisko złudzenia optycznego nosi nazwę op-artu.

Tworzenie kolorowego desenia i układanie kompozycji – praca z kartą nr PLA2

Zadaniem dzieci jest pokolorowanie tej strony tak, aby można było z kilku kart złożyć wzór. Zatem na początek wraz z uczniami ustalamy liczbę i rodzaj kolorów – np. dwa, trzy kontrastujące kolory – i sposób kolorowania. Odpowiedni wzór można narysować na tablicy. Dzieci zaznaczają kolory ścieżek na swoich kartach, a potem dokładnie je kolorują zgodnie z ustaleniami. Po wykonaniu samodzielnej

pracy uczniowie próbują – najpierw w parach, a potem w większych grupach – zestawić utworzone przez siebie desenie. Następnie nakleją ułożone kompozycje na arkusz szarego papieru. Gotowej pracy grupowej można nadać tytuł.

8 ■ Nasze portrety.

■ Rysowanie postaci

Materiały: reprodukcje rysunków Anny Królikiewicz *Nina, portret z zębami*, Paula Holza *Ojciec Keni*, Alberta Marqueta *Kobieta z parasolką* (lub inne podobne), blok rysunkowy, ołówek, czarne pisaki różnej grubości

■ Rozmowa na temat rysunków

►► Jak nazwalibyście te prace – zdjęcia, obrazy czy rysunki? [rysunki] Co przedstawiają te rysunki? Jakimi narzędziami plastycznymi zostały wykonane? [niektóre zapewne pędzelkiem albo piórkiem maczanym w tuszu, a niektóre flamastrem lub cienkopisem] Jaki kolor ma tło, a jaki – linia?

►► Czym różnią się narysowane linie? [grubością, kształtem – są tu linie proste, krzywe, ciągłe, urywane, krótkie, łamane, mniej lub bardziej widoczne; dzięki liniom rysunki różnią się nasyceniem – niektóre są ciemniejsze, a inne jaśniejsze]

■ Ćwiczenia w rysowaniu przedmiotów za pomocą linii

Polecamy uczniom, by podzielili kartkę z bloku na cztery części i narysowali na nich ołówkiem za pomocą jednej linii piłkę, jabłko, pudełko, dom (w każdej części po jednym obiekcie).

■ Rysowanie portretu kolegi lub koleżanki

Uczniowie siadają naprzeciwko siebie po dwu stronach ławki. Każdy z nich przygląda się sąsiadowi i rysuje jego portret na kartce z bloku, najpierw ołówkiem, a później czarnym cienkopisem lub pisakiem.

Nauczyciel kieruje uwagę dzieci na to, czemu warto się przyjrzeć podczas rysowania.

Aby uzyskać większą kontrolę nad rysunkiem, każde dziecko powinno najpierw delikatnie naszkicować ołówkiem podstawowe elementy twarzy. Potem przygląda się swojemu szkicowi i dokonuje korekt niewłaściwie rozmieszczonych linii. Dziecko może wzmocnić te elementy, które jego zdaniem są w rysunku najistotniejsze, i jeszcze raz ocenić całość. Dopiero teraz powinno przystąpić do wykonania właściwego rysunku pisakami o różnej grubości.

Ćwiczenie to ma ukazać uczniom, że w pracy plastyka ważną rolę odgrywają planowanie i korekta wstępnych działań, a ostateczny kształt dzieła uzyskuje się po rzetelnym wykonaniu pracy przygotowawczej.

9 ■ Barwne kompozycje z plam.

■ Dekalkomania – pieczętki z ziemniaka, plasteliny i liści

Materiały: liście kapusty pekińskiej lub włoskiej, ziemniaki, liście drzew, tektura, plastelina, wykałaczki, nóż, farby plakatowe, suche pastele, blok rysunkowy, arkusze szarego papieru

■ Wykonywanie pieczętek z liścia kapusty, plasteliny i ziemniaka

Uczniowie wykonują odbitki techniką dekalmanii:

Liść kapusty włoskiej, pekińskiej lub liście drzew dzieci malują gęstą farbą plakatową od strony z bardziej widocznym żyłkowaniem. Kładą ostrożnie na kartkę papieru i delikatnie przyciskają. Uczniowie wycinają kształt liścia z tektury, nakładają na nią plastelinę i wykonują żyłkowanie przez

rytowanie ostrym narzędziem (wykałaczką, drucikiem). Następnie malują gęstą farbą plakatową i odbijają na papierze.

Na połówce ziemniaka, na której nauczyciel wyciął wcześniej prosty kształt zaproponowany przez dziecko, dzieci rytują wykałaczką dodatkowy wzór, np. żytkowanie liścia. Później nanoszą na stempel gęstą farbę i odbijają.

Wykonanie pracy plastycznej

Uczniowie tworzą jesienny obraz łączący dwie techniki: grafikę i malarstwo, z wykorzystaniem poznanej właśnie techniki dekalkomanii, czyli wykonywania odbitek naturalnych materiałów. **Dzięki zastosowaniu obu technik dzieci będą miały możliwość wykonania prac, których cechą charakterystyczną są linie i nieregularne plamy barwne.**

Dzieci wykonują pracę techniką dekalkomanii i łączą ją z poznanymi wcześniej technikami rysunkowymi oraz malarskimi, używanymi w celu wykończenia tła i opracowania szczegółów poszczególnych elementów obrazu. Uczniowie mogą wykonać prace indywidualnie albo w grupach na kartkach z bloku lub na dużych arkuszach szarego papieru.

Ekspozycja prac

10

Z wizytą w skansenie

Poznanie kultury dawnej wsi

Materiały: fotografie ze skansenów (wnętrze chaty, naczynia, narzędzia), dawne przedmioty codziennego użytku przyniesione przez uczniów, przykłady przedmiotów sztuki ludowej: glinianych garnków, mis, ubrań itp.

Uwaga: Jeśli nauczyciel planuje w ciągu roku szkolnego wycieczkę do skansenu lub do muzeum o podobnej tematyce, można tę lekcję wykorzystać jako przygotowanie do wycieczki albo jako jej podsumowanie.

Rozmowa na temat dawnych przedmiotów codziennego użytku

Uczniowie prezentują przyniesione przez siebie przedmioty. Na pewno nie wszystkie będą przykładami sztuki ludowej, ale ważne jest, by dzieci mogły o nich opowiedzieć to, czego się dowiedziały od dorosłych. W trakcie rozmowy nauczyciel powinien zapytać o każdy z przyniesionych przedmiotów.

►► Do kogo należy przyniesiony przez ciebie przedmiot? Jaka jest jego historia? Do czego służy, kto go kupił lub dostał? Czy w domu są jakieś inne dawne przedmioty? Jakiego? Gdzie przechowuje się stare, cenne przedmioty, tak aby inni ludzie mogli je oglądać? [\[muzeum, galeria sztuki, skansen\]](#)

Nauczyciel wyjaśnia, że przedmioty codziennego użytku, których niegdyś używali ludzie na wsi, eksponuje się w skansenach. Są to miejsca, gdzie znajdują się zabytkowe chaty i wiele innych dawnych zabudowań wiejskich. Możemy tam zobaczyć rzeczy używane przed laty przez mieszkańców wsi: przedmioty (meble, naczynia), ubrania, narzędzia do pracy w domu i gospodarstwie, proste maszyny rolnicze.

►► Czy byłeś kiedyś w skansenie? Jeśli tak, to co zapamiętałeś z wizyty w tym miejscu?

Jeśli zajęcia poprzedziła wycieczka do skansenu, to warto teraz porozmawiać o wrażeniach dzieci i sprawdzić, co zapamiętały.

Nauczyciel opowiada, jak wyglądało wnętrze chaty. Zwykle znajdowały się w niej przedsionek i dwie, trzy izby. W wielu chatach wspólnie z ludźmi przebywał również domowy inwentarz: świnie, kozy, owce, kury, kaczki itp. Najważniejszym elementem każdego domu był piec, który służył do wypieku chleba, gotowania, a często również jako łóżko – szczególnie najmłodszym dzieciom.

Warto pokazać uczniom zdjęcia sprzętów używanych dawniej w gospodarstwie domowym (np. balia, tara, drewniane wiadro do noszenia wody, maselniczka, dzieża itp.), a także narzędzi do pracy na roli (np. radło, kopaczka, cep, sierp).

Oglądanie zdjęć naczyń

Uczniowie powinni rozpoznać, co to są za przedmioty i do czego służą. Zwróćmy uwagę dzieci na piękne ręcznie wykonane zdobienia, którymi są pokryte są naczynia.

11

Lepimy garnki.

Wykonywanie naczyń metodą wałeczkową

Materiały: przykłady glinianych garnków, mis, kubków itp., plastelina (lub glina), tekturowa podkładka

Pokaz glinianych naczyń

Nauczyciel pokazuje uczniom kilka glinianych naczyń (np. garnek, dzbanek, misę, wazon, talerze), najlepiej różnorodnych – jedne gliniane bez zdobień, inne malowane i szkliwione. Warto zauważyć, że obecnie coraz rzadziej używamy takich naczyń, choć jeszcze niedawno były bardzo powszechne.

Przygotowanie do wykonania pracy

Nauczyciel zwraca uwagę na sposób wykonania. Aby wykonać naczynie z plasteliny (lub gliny) metodą pierścieniowo-wałeczkową, formujemy wałeczki, które następnie nalepiamy w postaci pierścieni jeden na drugi.

►► W jaki sposób przygotowujemy plastelinę do lepienia? [trzeba ją rozwałkować lub ugnieść, żeby zmiękła] Który element naczynia wykonujemy jako pierwszy? [dno naczynia] Dopiero później przechodzimy do formowania wałeczków.

Nauczyciel zwraca uwagę dzieci na to, że jeśli naczynie jest szersze, należy uformować dłuższy wałeczek, a jeśli węższe – krótszy. Formowany wałeczek może się mimo to okazać za długi, wtedy odrywamy go delikatnie palcem (nie tworzymy spirali). Każdy wałeczek powinien mieć odpowiednią długość, w zależności od tego, jaką będzie tworzył ściankę: zwężającą się czy rozszerzającą. Wielkość przedmiotu należy dostosować do ilości materiału i czasu, jakim dysponujemy. Wałeczki nie mogą być ani zbyt cienkie, ani zbyt długie, bo będą się rwały.

Wykonanie i ekspozycja prac

Każde dziecko przystępuje do formowania swojego naczynia z plasteliny. Po zakończeniu pracy określają, jakie naczynie wykonały. Wszystkie prace można wyeksponować na jednej ławce.

12

Tradycyjne stroje ludowe

Materiały: przykłady strojów regionalnych, hafty kaszubskie, fotografie strojów regionalnych, blok rysunkowy, kredki

Omówienie elementów stroju ludowego

Nauczyciel omawia z uczniami elementy stroju ludowego – w miarę możliwości pokazuje prawdziwy (np. krakowski, góralski, kaszubski itp.) lub korzysta ze zdjęć. Wskazuje na odmienność tradycyjnych strojów regionalnych od ubrań, które nosimy współcześnie.

Stroje ludowe bardzo się różniły wyglądem w zależności od regionu Polski (np. stroje kociewskie, kurpiowskie, łowickie, góralskie). Zdobienie stroju i jego bogactwo zależały przede wszystkim od zamożności właściciela.

Omówienie przykładów haftu kaszubskiego

Warto zwrócić uwagę dzieci na cechę charakterystyczną haftu ludowego – symetryczność. Do wykonywania haftów kaszubskich używa się siedmiu kolorów: czarnego, czerwonego, zielonego, żółtego i trzech odcieni niebieskiego – od jasnobłękitnego po ciemnoszafirowy (tak jest w najpopularniejszej szkole żukowskiej, jednak inne szkoły haftu kaszubskiego dopuszczają więcej kolorów

i odcieni). Najczęstszym motywem zdobniczym są: goździki, bratki, lilie, chabry, dzwonki, koniczyzna, niezapominajki, tulipany, pszczoły, żuczki.

Komponowanie haftu na zasadzie lustrzanego odbicia

Samodzielna praca dzieci polega na zakomponowaniu własnego haftu. Można zaproponować uczniom, by pośrodku narysowali linię symbolizującą lustro. Ma ona przypominać, że każdy element, który zostanie narysowany po lewej stronie, musi się znaleźć po prawej stronie haftu – w podobnym miejscu i na podobnej wysokości. Nauczyciel zwraca też uwagę, by uczniowie rysowali takie same elementy od razu po jednej i po drugiej stronie.

13 Renifer – pomocnik Świętego Mikołaja.

Wycinanka z papieru

Materiały: niebieska, czerwona, szara i biała kartka formatu A4, kredki, klej, nożyczki, film *Rudolf czerwonończy renifer* • karta nr PLA3

Wiersz Doroty Gellner *Prezent dla Mikołaja*

Nauczyciel odczytuje dzieciom wiersz, by wprowadzić je w przyjemny nastrój zbliżających się Świąt.

*Ja się tak bardzo,
bardzo postaram
i zrobię prezent
dla Mikołaja.
Zrobię mu szalik
piękny i nowy,
żeby go nosił
w noce zimowe
i żeby nie zmarł
w szyję i w uszy,
gdy z burej chmury
śnieg zacznie prószyć.
Niech się ucieszy Mikołaj święty –
tak rzadko ktoś mu daje prezenty!*

Następnie nauczyciel rozpoczyna rozmowę o tym, jaki prezent dla Świętego Mikołaja mogą przygotować uczniowie, co go ucieszy lub będzie mu potrzebne. W dyskusji dobrze byłoby nawiązać do tego, jak go wesprzeć w dostarczaniu prezentów, co pomaga mu się przemieszczać i jakich ma pomocników.

Wykonanie portretu renifera – praca z kartą nr PLA3

Uczniowie samodzielnie wykonują portret renifera. Zaczynają od odrysowania na szarej kartce i wycięcia kształtu swojej stopy (to będzie pysk renifera), następnie przykładają do kartki tę dłoń, którą nie piszą, rozsuwają szeroko palce i odrysowują ją dwa razy (poroże renifera). Wycinają kartkę wzdłuż narysowanych konturów, a potem jeden z wyciętych elementów odwracają na drugą stronę, żeby otrzymać lustrzane odbicie. Kształt czerwonej czapeczki powstanie w wyniku odrysowania dłoni ze złożonymi palcami. Pompon dzieci wycinają odręcznie – jest to małe kółko.

Nauczyciel zwraca uwagę, by najpierw przygotować wszystkie elementy, a dopiero później układać je na kartce i kolejno przyklejać. Na końcu rysujemy reniferowi oczy, nos itp. W razie pytań dotyczących instrukcji nauczyciel wyjaśnia dzieciom niejasne dla nich szczegóły pracy.

Oglądanie fragmentu filmu *Rudolf czerwonończy renifer*

Jeśli wystarczy czasu na zajęcia, można pokazać uczniom fragment filmu.

■ Materiały: 4–5 arkuszy szarego papieru, tekturowe rolki po papierze toaletowym, papier kolorowy (kartki: zielone, brązowe, czerwone, żółte, srebrne, złote), klej, nożyczki karta nr PLA4

■ **Zagadka o choince**

Przed przystąpieniem do tworzenia choinki nauczyciel odczytuje dzieciom zagadkę:

Choć ma igły – nie jest jeżem

ani krawcem, uwierz mi.

W wiele ozdób ją ubierzesz,

gdy świąteczne przyjdą dni.

(Ogrod zagadek, oprac. B. Michalec, Aksjomat, Krakow 2005)

■ **Odczytanie instrukcji i omówienie etapów wykonania pracy – praca z kartą nr PLA4**

►► Jak myślisz, czy zdołałbyś sam w czasie zajęć wykonać taką choinkę, jaka jest na zdjęciu? **Choinka składa się z wielu (prawie 30) elementów – ważne jest, by dzieci to zauważyły i wywnioskowały, że dużo szybciej i prościej można ją wykonać w grupach lub całą klasą.**

W zależności od liczebności klasy pracę tę możemy wykonać zbiorowo (tworzymy jedną dużą choinkę) lub grupowo (wtedy powstają 2–3 choinki).

Pokazujemy uczniom, jak wyciąć zielony pasek, którym oklejamy rolkę: w tym celu należy najpierw przyłożyć ją do zielonej kartki i zaznaczyć jej szerokość, a później wyrysować linie i wzdłuż nich wycinać paski. Do oklejania rolek można wykorzystać papier o różnych odcieniach zielonego koloru. Pień oklejamy kolorem brązowym.

Kolejnym etapem pracy jest wykonanie ozdobnych elementów. Z kartek kolorowego papieru (czerwonej, żółtej, srebrnej, złotej) dzieci wycinają kształty serca, gwiazdki i bombek. (Nauczyciel może też wcześniej przygotować odpowiednie szablony do odrysowania). Po wycięciu elementów przyklejamy je na środku oklejonej rolki.

■ **Wykonanie elementów choinki według ustalonych zasad – praca indywidualna lub grupowa z kartą nr PLA4**

Każdy z uczniów przygotowuje 2–3 rolki według omówionej instrukcji. Jeśli dzieci wykonują pracę w grupach, to każda otrzymuje duży arkusz szarego papieru, na którym nauczyciel wcześniej narysował ołówkiem kilka linii pomocniczych w równych odstępach. Na linie te uczniowie nakleją oklejone i ozdobione rolki.

Jeśli w klasie jest niedużo uczniów, a w sali mamy tablicę korkową, to można wspólnie wykonać jedną choinkę bezpośrednio na niej, przyczepiając rolki szpilkami. Warto najpierw rozplanować na podłodze rozmieszczenie rolek, by uzyskać oczekiwany kształt choinki.

■ **Ocena i ekspozycja prac**

Każda grupa eksponuje swoją choinkę. Podziwiamy wszystkie choinki i nagradzamy brawami.

15 Świąteczna girlanda.

 Tworzenie ozdobnych elementów do kompozycji zbiorowej (wycinanie, ozdabianie, klejenie, mocowanie, nawlekanie)

 Materiały: bordowo-czerwona kartki formatu A4, szablony do odrysowania elementów girlandy, folia aluminiowa, różnokolorowe kleje brokatowe, papier kolorowy, sznurek typu szpagat, makaron „rurki”, nożyczki, klej karta nr PLA5

Wyjaśnienie słowa *girlanda*

Nauczyciel wyjaśnia, że *girlanda* jest to ozdoba wykonana z liści, kwiatów albo owoców zawieszonych jeden za drugim na długim sznurku, często oplecionym wstęgami. Girlandy – np. ze świerkowych gałązek ozdobionych bombkami i światłeczkami – są popularną dekoracją w czasie świąt Bożego Narodzenia.

►► Co przypominającego girlandę wieszamy często na świątecznej choince? [[np. tańcuch z kolorowego papieru, błyszczącego tworzywa sztucznego \(folii aluminiowej lub celofanu\)](#)]

Omówienie instrukcji i indywidualne wykonanie poszczególnych elementów świątecznej girlandy – praca z kartą nr PLA5

Uczniowie oglądają zdjęcia. Wspólnie wyjaśniamy kolejne czynności. W razie wątpliwości nauczyciel podpowiada sposób wykonania pracy. Uczniowie wycinają choinkę, serce, gwiazdkę i księżyc. Następnie dzieci w dowolny sposób dekorują wycięte elementy (np. wykonują z folii aluminiowej mniejsze kształty – serce, księżyc, wałeczki, trójkąty lub kulki – które nakleją na wycięte wzory). Ważne jest, by każdy uczeń zaproponował własne rozwiązania i motywy zdobnicze.

Mocowanie ozdobionych elementów na wspólnej girlandzie i ozdabianie nią choinki – praca z kartą nr PLA5

Nauczyciel przygotowuje sznurek – najlepiej szpagatowy. Do jednego z końców przywiązuje mały patyczek lub plastikową słomkę, aby elementy girlandy się nie zsuwały. Każdy z uczniów nawleka na sznurek wykonane przez siebie cztery ozdobne elementy, oddzielając je rurkami makaronu. Gotową girlandę zawieszamy na choince lub w innym miejscu w klasie, gdzie będzie stanowiła świąteczną ozdobę.

16 Kształty na płaszczyźnie

 Tworzenie kompozycji z figur geometrycznych

 Materiały: reprodukcje obrazów Henryka Berlewiego *Mechanofaktura* biało-czerwono-czarna i Wassilego Kandynskiego *Ostro-łagodny nóż*, kolorowe figury: kwadraty, koła, trójkąty, prostokąty (po kilkanaście dla każdego ucznia), blok rysunkowy, kredki, klej

Rozpoznawanie podstawowych kształtów na obrazach Henryka Berlewiego i Wassilego Kandynskiego

►► Jakie kształty rozpoznajesz na obrazach? [[trójkąty, kwadraty, kołka, prostokąty](#)] Na którym obrazie jest więcej kolorów? [[na drugim](#)] Ile kolorów jest na pierwszym obrazie? [[trzy: czerwony, czarny, szary](#)]

W rzeczywistości – o czym mówi tytuł dzieła – obraz ma białe tło, jednak na jego reprodukcjach biel zwykle zostaje zastąpiona przez szarość, dlatego uczniowie na podstawie zdjęcia z pewnością określą kolor tła jako szary.

►► Które kolory na pierwszym obrazie są najważniejsze? [[Jeśli pojawią się dwie sprzeczne odpowiedzi, że dominuje czerwony albo czarny, to każdą z nich należy uznać za poprawną. Elementy czerwone są aktywniejsze i zajmują centralną część obrazu, a czarne figury są rozproszone, niemniej](#)]

jednak tworzą uporządkowane wzory i jest ich więcej. Szary (w rzeczywistości biały) kolor stanowi tu tylko tło.] Który obraz wydaje ci się bardziej uporządkowany, a który – bardziej zróżnicowany? Dlaczego? [Na pierwszym obrazie znajduje się mało elementów i są one ułożone w uporządkowany sposób jeden obok drugiego. Drugi obraz jest bardziej zróżnicowany, występuje w nim wiele kształtów i kolorów, elementy nachodzą na siebie, są jakby w ruchu.] Które figury na pierwszym obrazie są najważniejsze? [duży kwadrat i koło – ich czerwony kolor powoduje, że stają się bohaterami obrazu] Które figury na drugim obrazie są najważniejsze (można powiedzieć, że są bohaterami tego obrazu)?

Wykonanie kompozycji z wykorzystaniem figur

Uczniowie układają na kartce z bloku dowolną kompozycję z figur. Podpowiadamy uczniom, że im więcej figur wykorzystają, tym kompozycja będzie bogatsza. Nakleją elementy, nadają tytuł swoim pracom i je eksponują.

17 Kształty przestrzenne – bryła

Materiały: chusta lub szal do zasłonięcia oczu, przedmioty (kostki do gry, okrągła świeczka, puszka, jabłko, książka), nożyczki, klej, zdjęcia różnych obiektów (buda dla psa, kostki do gry, jabłko, puszka, arbuz, książka, wieża, świece) karta nr PLA6

Rozpoznawanie przedmiotów dotykiem i oglądanie ich na zdjęciach

Etap 1.

Nauczyciel prosi dzieci, by jedno z nich zgłosiło się na ochotnika do zabawy-testu. Zasłania dziecku oczy (szalem lub chustą) i podaje do rozpoznania kolejno trzy przedmioty, wybrane spośród przyniesionych rekwizytów.

►► Jakiego przedmiotu dotykasz?

Zachęcamy dziecko do opowiadania o kształcie każdego przedmiotu i wrażeniach dotykowych (np. *Czuję, że jest gładki, śliski, zimny, twardy*). Prosimy, by obracało przedmiot w rękę, starało się odnieść jego kształt do innych znanych mu przedmiotów, wreszcie próbowało odgadnąć nazwę.

Następnie prosimy o wskazanie wśród zdjęć tych przedmiotów, które badało dotykiem.

►► Czy na zdjęciach widzisz któryś z przedmiotów dotykanych przed chwilą?

Ćwiczenie to służy podkreśleniu znaczenia zmysłu dotyku w procesie poznawania otaczającego świata. W plastyce szczególnie istotną rolę zmysł ten odgrywa w tworzeniu rzeźby, ceramiki. Porównanie realnych przedmiotów z ich wizerunkami pokazuje też, że pewne cechy przedmiotów odbierane w trakcie dotykania nie są uchwytne w wizerunkach tych samych przedmiotów przedstawionych na obrazku lub zdjęciu.

Etap 2.

Zgromadzone rekwizyty oglądamy wspólnie z różnych stron. Dzieci porównują przedmioty, próbując określić różnice w ich kształtach w zależności od punktu widzenia.

Ćwiczenie z kostką

►► Ile ścianek kostki widzisz? Ile oczek dostrzegasz na ścianie? Obróć w dowolny sposób kostkę – ile teraz widzisz oczek? Czy przedmiot ten jest taki sam z każdej strony?

Następnie analizujemy zdjęcie kostek.

►► Ile oczek jest na każdej z widocznych ścianek? Ile – na pierwszej kostce, a ile – na drugiej? Czy dotykając zdjęć lub oglądając je z różnych stron, możemy zaobserwować kostki z każdej strony? Spróbuj obrócić jedną i drugą kostkę na zdjęciu i powiedz, ile teraz widzisz oczek. [Nie jest to możliwe.]

W podobny sposób można omówić pozostałe przedmioty (jabłko, książkę, świeczkę, puszkę). Celem tego zadania jest pokazanie, że realny przedmiot można oglądać z bardzo wielu stron. Zazwyczaj,

jeśli przedmiot nie jest kulą, widok z każdej strony będzie się w jakimś stopniu różnił. Z kolei ilustracje/zdjęcia przedstawiają zawsze tylko jedną stronę przedmiotu.

Rozpoznawanie przedmiotów dotykiem i oglądanie ich na zdjęciach (cd.)

Etap 3.

Kolejnym etapem zdobywania doświadczeń jest wskazywanie różnic między bryłą a przedmiotem płaskim, np. figurą geometryczną. Uczeń na dowolnej kartce odrysowuje wybrane kształty – koła, prostokąty, kwadraty. Zgromadzone przedmioty (jabłko, świecę, kostki do gry, książkę, puszkę) porównuje z narysowanymi kształtami. Kostka powinna być zbliżona do kwadratu, książka w zależności od sposobu patrzenia będzie mniej lub bardziej wydłużonym prostokątem, puszka z jednej strony okaże się prostokątem, z drugiej – kołem, podobnie świeca.

Następnie dzieci przykładają wzornik do zdjęć przedmiotów i poszukują odpowiednich kształtów, dopasowując kształt z wzornika do kształtu przedmiotów na zdjęciu – koło do arbuza i jabłka itp. Bardziej spostrzegawcze dzieci mogą na przykład w kształcie budy uchwycić również trójkąt i fragment koła.

W podsumowaniu wykonanych ćwiczeń dochodzimy wspólnie z uczniami do wniosku, że na zdjęciach lub obrazku nie można uchwycić dotykowo żadnego zróżnicowania przedmiotów. A przecież każdy z nich różni się pod tym względem od innych wieloma cechami, np. wielkością, fakturą (gładki, szorstki, miękki, twardy), temperaturą (ciepły, zimny) itd. W ten sposób łatwo możemy odróżnić choćby kamień od drewna. Na zamieszczonych zdjęciach wszystkie przedmioty są płaskie, nie można ich oglądać z kilku stron, podczas gdy w rzeczywistości przedmioty mają trzy wymiary.

Oglądanie obiektów wykonanych z różnych materiałów. Wybór pracy na kolejne zajęcia – praca z kartą nr PLA6

Dzieci przyglądają się zdjęciom i zastanawiają się, co chciałyby wykonać. Jeśli wybiorą obiekt, którego wykonanie jest czasochłonne (np. zamek), należy zaproponować im pracę w grupach (liczących 3–4 osoby). Jeśli zdecydują się stworzyć samochód, robota albo inny obiekt przestrzenny według własnego pomysłu, powinny pracować w parach.

Następnie pomagamy uczniom ustalić, z czego można wykonać wybrany obiekt i jakie materiały należy zgromadzić na kolejne zajęcia.

18 Kompozycje przestrzenne.

Tworzenie obiektów z różnych materiałów przez ich oklejanie, łączenie, mocowanie

Materiały: materiały nadające się do recyklingu (opakowania po jajkach, papierowe pudełka, plastikowe butelki i zakrętki, drut itp.), cukier w kostkach, farby plakatowe, papier kolorowy, folia aluminiowa, krepina, pisaki, klej (najlepiej introligatorski lub uniwersalny), taśma klejąca, dwustronna taśma mocująca karta nr PLA6

Analiza sposobu wykonania obiektów – praca z kartą nr PLA6

Wykonanie wybranej pracy przestrzennej z różnych materiałów

19 Laurka na Dzień Babci i Dzień Dziadka.

Ozdobna wyklejanka – kompozycja na płaszczyźnie z wykorzystaniem materiałów zdobniczych

Materiały: niebieska kartka A3, szal barwiony, perłki, koraliki, kwiaty z materiału, guziki, koronki, różnokolorowy brokat, kolorowe piórka i inne pasmanteryjne elementy zdobnicze, suszone kwiaty, liście, dwustronna taśma mocująca, klej, nożyczki karta nr PLA7

Wiersz (lub piosenka) z okazji święta babci i dziadka

Nauczyciel odczytuje dzieciom wiersz.

*Pędzą wnuki ulicami
z ogromnymi laurkami.
Te laurki pełne kwiatków
są dla wszystkich babć i dziadków.
A dziadkowie wraz z babciami
już czekają przed domami.
Przez lornetki patrzą w dal
wystrojeni jak na bal.*

(Chociaż mało mamy lat..., Innowacje, Ustroń 2002)

Można też zaśpiewać piosenkę, jeśli dzieci nauczyły się jakiejś na tę okazję.

Omówienie instrukcji i wykonanie laurki – praca z kartą nr PLA7

W czasie oglądania zdjęć z instrukcji nauczyciel zwraca uwagę na staranne złożenie kartki (zdjęcie nr 1) i demonstruje, jak to zrobić. Trzeba też dokładnie się przyjrzeć materiałom zgromadzonym przez uczniów i sprawdzić, czy wszystkie z nich nadają się do wykonania planowanej pracy. Można pokazać uczniom również inne sposoby ułożenia taśmy na laurce, np. Nauczyciel podpowiada, by nie przyklejać od razu swojej kompozycji, ale najpierw ułożyć ją na ławce.

Jest to odpowiedni moment, by dzieci wymieniły się między sobą różnymi materiałami.

Po przyklejeniu wszystkich elementów do taśmy należy sprawdzić, czy duże ozdoby się dobrze przykleiły, a jeśli nie, to trzeba je wzmocnić za pomocą odpowiedniego kleju. Miejsca, w których taśma jest wciąż widoczna, dzieci delikatnie posypują brokatem.

20 Przestrzeń w obrazie.

Analiza obrazu Pietera Bruegla *Spis ludności w Betlejem*

Materiały: otówek, kredki, reprodukcja obrazu Pietera Bruegla *Spis ludności w Betlejem*, czarnobiałe obrazy przedstawiające domek, drzewo i kota (po jednej kopii dla każdego ucznia) wykonany według opisu przedstawionego w drugim module zajęć

Analiza obrazu Pietera Bruegla *Spis ludności w Betlejem*

Nauczyciel analizuje z uczniami poszczególne plany obrazu, porównuje wielkość różnych obiektów i ich umiejscowienie. Celem jest wskazanie na dwuwymiarowym obrazie (przestrzeń iluzoryczna) relacji przestrzennych, które uzyskuje się poprzez relację wielkość – odległość (im coś jest dalej, tym na obrazie jest mniejsze).

Analiza i uzupełnienie rysunku

Każde z dzieci otrzymuje czarnobiałe obrazy z naszkicowanym domkiem, drzewkiem i kotem (przygotowany wcześniej przez nauczyciela). Analizę rysunku zaczynamy od odwołania się do naszej wiedzy o narysowanych obiektach, np. wiemy, że kot jest mniejszy zarówno od drzewa, jak i od domu. Tej relacji nie możemy być pewni w wypadku określania wielkości drzewa i domu, ponieważ

w rzeczywistości drzewo może być niższe, wyższe lub tak samo wysokie jak dom. Dlatego przy porównywaniu drzewa i domu, które na tym rysunku są niemal tej samej wysokości, należy zwrócić uwagę na to, że podstawa drzewa jest bliżej dolnej krawędzi rysunku niż podstawa budynku. Uwzględniając te dane, możemy stwierdzić, że najbliżej krawędzi znajduje się kot, jest więc najbliżej obserwatora, dalej jest drzewo, a najdalej – budynek.

Polecamy, by uczniowie narysowali ołówkiem wokół obrazka ramkę (powierzchnia wewnątrz niej powinna być jak największa). W ten sposób uzyskają dolną krawędź rysunku, do której będzie można odnosić zarówno obiekty już narysowane (kota, drzewo, dom), jak i te, które dorysują sami. Następnie każde dziecko uzupełnia rysunek tak, żeby wprowadzić do niego element nakładania. Polecamy narysować płot znajdujący się między kotem a drzewem. Trzeba uzmysłowić uczniom, że dolna linia płotu powinna być na rysunku wyżej niż łapy kota, a niżej niż podstawa drzewa. Dzieci powinny umieścić na rysunku jeszcze inne elementy, np. postać dorosłą, budę dla psa, samego psa, drzewo w oddali. W trakcie rysowania należy wciąż przypominać uczniom o tym, żeby obiekty te rysowały odpowiednio zmniejszone w miarę, jak zwiększa się odległość od dolnej krawędzi (dzieci w tym okresie mają tendencję do stosowania perspektywy odwróconej, tzn. im przedmiot znajduje się dalej od dolnej krawędzi rysunku, tym u dziecka jest większy – czyli na odwrót niż w prawidłowej perspektywie). Na koniec dzieci kolorują kredkami gotową kompozycję.

21

Martwa natura.

Próba oddania perspektywy

Materiały: reprodukcja obrazu Paula Cezanne'a *Naczynia, owoce i obrus przed komodą*, pastele, kredki świecowe, farby plakatowe, pędzel, klej, tekturowe szablony: wazon, filiżanka, gruszka, banan i kolorowe kartki formatu A4 (po jednym komplecie dla każdego ucznia)

Analiza obrazu Paula Cezanne'a *Naczynia, owoce i obrus przed komodą*

►► O czym informuje tytuł obrazu? [że wszystkie elementy – naczynia, owoce i obrus – są przed komodą] Co jest najbliżej oglądającego, a co – najdalej? Które przedmioty widzimy w całości, a które są zastonięte? Które naczynie stoi najdalej? Jakie kolory przeważają na obrazie z przodu, a jakie – w tle? [jasne z przodu – białe i pomarańczowe, ciemne – brązy – z tyłu]

Komponowanie martwej natury z gotowych elementów

Uczniowie otrzymują po cztery kształty (wazon, filiżanka, gruszka, banan) i układają je na kolorowej kartce zgodnie z instrukcją nauczyciela podawaną w kilku wariantach, np.

►► Umieść wazon tak, by był najdalej – musi znajdować się na kartce jak najwyżej. Przestłoń wazon gruszką i filiżanką. Umieść na swojej kompozycji ostatni element (banan). Co znajduje się najbliżej oglądającego? [banan]

►► Umieść wszystkie elementy na kartce tak, by najbliżej patrzącego był wazon.

►► Ułóż pracę według własnego pomysłu i o niej opowiedz.

To ćwiczenie pomaga w rozumieniu pojęć: zastanianie, bliżej – dalej, mniejsze – większe, i przygotowuje do omawiania prac plastycznych, a później dzieł sztuki.

Następnie uczniowie dowolną techniką kolorują poszczególne elementy, z których komponowali martwą naturę. Tworzą z nich własną kompozycję i przyklejają do kartki. Jeśli chcą, mogą dorysować dodatkowe szczegóły. Następnie podpisują i eksponują prace.

Materiały: reprodukcja obrazu Jana Vermeera *Sztuka malarska*, zdjęcie z wnętrza pracowni malarskiej, zdjęcia narzędzi malarskich: sztalugi, palety, pędzli, różnych farb, blejtram, teczki na prace, duża rama do obrazu (taka, którą dziecko utrzyma w ręku) lub duża rama wycięta z kartonu, różnego rodzaju nakrycia głowy (wianki, kapelusze, chusty, czapki), inne rekwizyty: okulary, pierścienie, naszyjniki, wachlarze, rękawiczki, peleryny itp. pędzle, farby, paleta, sztaluga, blejtram, teczka itp.

Opowiadanie Renaty Piątkowskiej *Będę malarką* (fragment)

Nauczyciel odczytuje dzieciom tekst stanowiący zapowiedź rozmowy na temat pracowni artysty malarza.

BĘDĘ MALARKĄ

Tak jak nasza sąsiadka, pani Roża. Dziwię się, że mama, zamiast malować obrazy, woli pracować w biurze. W tym biurze w ogóle nie ma nic ciekawego, za to bez przerwy dzwoni telefon, a na biurku leżą bardzo ważne papiery, których nie wolno ruszać. (...)

Gdyby mama była malarką, nie musiałaby wstawać rano i chodzić do pracy, bo malować można, kiedy się chce i gdzie się chce, nawet w kuchni, na strychu albo na balkonie.

Trzeba tylko mieć kartkę papieru i puszkę z farbą. Wystarczy namoczyć w niej palec i już można robić jakieś esy-floresy. Wiem to od pani Roży, która czasem pozwala mi się bawić w swojej pracowni. W tej pracowni nie ma żadnego telefonu ani ważnych papierów, za to są pędzle, farby, tubki, kubki i stoiki. Wszędzie leżą ramy i obrazy. Trochę tam dziwnie pachnie, ale panuje bardzo przyjemny bałaganik. A pani Roża to jedyna dorosła osoba, jaką znam, która wcale nie przejmuje się kolorowymi plamami na ubraniu i miesza kawę wielkim pędzlem.

(fragment z książki R. Piątkowska, *A może będzie właśnie tak*, BIS, Warszawa 2008)

►► Co znajduje się w pracowni pani Roży? Jak myślisz, co to może być za zapach, o którym mówi bohaterka tekstu? [\[zapach farb\]](#)

Analiza obrazu Jana Vermeera *Sztuka malarska* oraz zdjęcia pracowni malarskiej

►► Popatrz na obraz i na zdjęcie. Co mają wspólnego? [\[Na obu widać pracownię malarza\]](#) Co świadczy o tym, że obraz został namalowany dawno temu? [\[ubiór postaci, wystrój wnętrza\]](#) Jaką scenę przedstawiono na obrazie? [\[malarz maluje obraz, do którego pozuje mu pani w niebieskiej sukni\]](#) Skąd wiemy, że osoba siedząca tyłem to malarz? [\[ma przed sobą sztalugę z rozpoczętym obrazem, w ręku trzyma pędzel, którym maluje obraz\]](#) Jak nazywamy osobę, która pozuje do obrazu? [\[model, modelka\]](#) Jak nazywa się obraz, na którym znajduje się czyjaś podobizna? [\[portret\]](#)

Podobne pytania zadajemy odnośnie do zdjęcia współczesnej pracowni.

Porównywanie i nazywanie narzędzi malarskich

Nauczyciel omawia przedstawione na zdjęciach narzędzia malarskie.

Zabawa w portrety

Nauczyciel prosi, by zgłosiło się dziecko, które chce zostać bohaterem obrazu. Spośród zgromadzonych rekwizytów ochotnik może wybrać przedmioty potrzebne mu do upozowania się. Dwoje uczniów trzyma ramę obrazu, za którą stoi model. Pozostałe dzieci zgłaszają propozycje tytułów.

Inny wariant tej zabawy polega na tym, że nauczyciel przygotowuje tytuły obrazów, które następnie są losowane przez ochotników. Dobierają oni rekwizyty tak, by jak najlepiej oddać tytuł obrazu. Pozostali uczniowie odgadują tytuł.

23 Jak powstają rzeźby? Pracownia rzeźbiarza.

Wykonywanie rzeźb w plastelinie, glinie, masie solnej

Materiały: reprodukcja obrazu Louise Breslaua *Rzeźbiarz Jean Carries w swojej pracowni*, fotografie z wnętrza współczesnej pracowni rzeźbiarskiej, fotografie przedstawiające narzędzia rzeźbiarskie: rylce, młotek, dłuto, glina, plastelina, masa solna (do wyboru), naczynie do wyrabiania masy, wykałaczki, patyczki do lodów, duże spinacze biurowe

Rozmowa o pracowni rzeźbiarza i jej wyposażeniu

►► Co różni pomieszczenie na obrazie od pomieszczeń przedstawionych na zdjęciach?

Rozpoznawanie narzędzi rzeźbiarskich

Proponujemy uczniom, by przyjrzeni się zdjęciom i spróbowali nazwać narzędzia, którymi posługuje się rzeźbiarz. Do klasycznego wyposażenia pracowni rzeźbiarskiej należą przede wszystkim młotek i dłuto. Często rzeźbiarze wykorzystują stoły obrotowe; do dużych płaskorzeźb budowane są specjalne rusztowania, które utrzymują dzieło w pionie podobnie jak sztaluga obraz. Ponadto stosowane są: skrobaki, świdry, pilniki, papiery ściernie, szlifierki, piły i przecinarki. Obecnie rzeźbiarze używają też wielu narzędzi elektrycznych lub pneumatycznych.

W galerii rzeźb – zabawa w parach

Nauczyciel proponuje stworzenie klasowej galerii rzeźb. Zaprasza dwójkę ochotników i objaśnia zadanie: jedno dziecko jest artystą rzeźbiarzem, a drugie modelem pozującym do rzeźby. „Artysta” ustala pozycję (siedzącą, stojącą), minę, położenie rąk, inne gesty „modela”. Po ustawieniu nadaje „rzeźbie” tytuł, np. *Zamyślony*.

Następnie chętni uczniowie dobierają się parami i wykonują podobne ćwiczenie. Wszystkie ustawione wcześniej „rzeźby” stają obok siebie, a „rzeźbiarze” nadają im tytuły, zapisując je na kartce. Pozostałe osoby w klasie oraz „rzeźbiarze” są zwiedzającymi, przypatrują się „rzeźbom” i tytułom, a „rzeźby” starają się stać nieruchomo.

Wykonanie rzeźby w glinie, plastelinie lub masie solnej

Ważne jest, by uczniowie dysponowali jednym dużym kawałkiem – np. kulą lub sześciannym – danego materiału, tak aby rzeźbili w bryle, a nie lepili czy doklejali. Uczniowie mogą wybrać dowolny temat dzieła: zwierzątko, medal itp. Do wykonania pracy można wykorzystywać patyczki do lodów, wykałaczki, duże spinacze biurowe.

24 Lajko – ozdoba na Wielkanoc

Materiały: materiały do wykonania ozdoby na Wielkanoc

Śpiewanie piosenki wielkanocnej

Omówienie sposobu wykonania ozdoby wielkanocnej i jej wykonanie

Inspirację dla wykonania takiej ozdoby może stanowić przedstawiona obok fotografia.

Ekspozycja prac – wykonanie świątecznej dekoracji sali

Uwaga: Jeśli nauczyciel planuje w ciągu roku szkolnego wycieczkę do muzeum lub galerii sztuki, można tę lekcję wykorzystać jako przygotowanie do wycieczki albo jako jej podsumowanie.

■ **Rozmowa na temat muzeum**

►► Co to jest muzeum? Kto z was był już kiedyś w jakimś muzeum?

Jeśli żaden uczeń z klasy nie odpowie na to pytanie, nauczyciel powinien krótko podzielić się z dziećmi swoimi doświadczeniami ze zwiedzania muzeum. Następnie warto opowiedzieć, jak wygląda muzeum wewnątrz i jak jest zorganizowane zwiedzanie.

Za wejściem do muzeum zazwyczaj znajduje się miejsce, w którym jest kasa biletowa, a także szatnia, stoisko z katalogami i pamiątkami oraz bufet. Oprócz zakupu biletów można tam również uzyskać podstawowe informacje o porządku zwiedzania lub zapytać o możliwość skorzystania z usług przewodnika. W wielu muzeach można wypożyczyć specjalne urządzenie ze słuchawkami, zwane przewodnikiem elektronicznym – są tam nagrane w różnych językach informacje i ciekawostki dotyczące eksponatów. Przewodnik taki należy zwrócić przy wyjściu z muzeum.

Często przy muzeach znajdują się specjalistyczne księgarnie, w których można kupić publikacje dotyczące kolekcji zgromadzonych w muzeum lub inne opracowania na temat sztuki.

►► Jak myślisz, co to znaczy *Muzeum Narodowe*?

Muzeum Narodowe jest instytucją powołaną do chronienia i upowszechniania kultury narodowej oraz światowej, pełni także funkcje edukacyjne. W Polsce jest zarządzane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W Muzeum Narodowym w Warszawie zgromadzone są kolekcje od sztuki starożytnej (fragmenty wykopalisk archeologicznych) po sztukę nowoczesną.

■ **Rozmowa na temat zachowania w muzeum i galerii sztuki**

Można przeczytać uczniom kolejny fragment opowiadania Renaty Piątkowskiej *Będę malarką*, a następnie zapytać ich o to, jakie zasady zachowania obowiązują w muzeum.

Tata (...) myślał, że jestem za mała, by chodzić na wystawy, i że będę się nudzić, ale nic podobnego. Wcale się nie nudziłam i wszystko mi się podobało. Nigdy nie widziałam tylu obrazów naraz. Wisały jeden obok drugiego w wielkiej pustej sali. Oprócz mnie i taty było tam jeszcze dwóch starszych panów i jedna pani. Ale ona nie oglądała obrazów, tylko sprzedawała bilety i czytała bardzo grubą książkę. Na wystawie najbardziej spodobała mi się gładka, błyszcząca podłoga. (...)

– Aniu, nie patrz pod nogi, tylko na obrazy – powiedział tata. – To jest sztuka nowoczesna – wyjaśnił, oglądając obraz wiszący przed nami.

Obraz był cały w paski, jak moja marynarska koszulka, tylko na samym dole miał namalowane oko. Oko było otwarte, fioletowe i patrzyło w bok, tak jakby na tatę, który zdziwiony podrapał się po brodzie, poprawił okulary, a nawet cofnął się i popatrzył na obraz z daleka. Potem głośno odczytał napis na karteczce przyklepionej do ramy: „Marzenie”. (...)

Następny obraz był cały biały, jak ściana, na której wisi, a na środku miał namalowaną klamkę. Na klamce siedziała czarna mucha. Wyglądała jak żywa, ale chciałam się upewnić.

Trąciłam ją więc delikatnie palcem, żeby zobaczyć, czy odleci. Wtedy obraz lekko się poruszył, bo te obrazy wisały na takich długich, przezroczystych linkach i okazało się, że można je rozhuścić. (...)

– Aniu, prosiłem cię, żebyś niczego nie ruszała. To są dzieła sztuki i można je tylko oglądać – upomniął mnie tata, a bileterka energicznie potakiwała głową, aż jej loki powiewały.

■ **Rozmowa o dziełach sztuki dawnej i nowoczesnej**

Nauczyciel w trakcie rozmowy wykorzystuje zdjęcia przedstawiające dzieła sztuki dawnej i nowoczesnej.

26 Co to jest architektura?

Rozpoznawanie przeznaczenia budynków

Materiały: wycinki z gazet ze zdjęciami budynków, arkusze szarego papieru, klej, fotografie różnych budynków

Rozmowa na temat pojęcia *architektura*

Porządkowanie materiałów przyniesionych przez uczniów

W zależności od ilości zgromadzonego materiału – zdjęć, ilustracji, wycinków z gazet – dzielimy uczniów na kilka grup. Każda grupa rozkłada swoje materiały i przygląda się przedstawionym na nich budynkom. Dzieci nazywają je, zastanawiają się, czy ktoś w nich mieszka, jakie jest ich przeznaczenie, gdzie są usytuowane itp.

Nauczyciel eksponuje na podłodze lub dywanie arkusze szarego papieru z napisami: *domy mieszkalne, budowle sakralne, instytucje* (lub *budynki użyteczności publicznej*).

Uczniowie z poszczególnych grup nakleją kolejno na plansze odpowiednie budynki. Starają się je nazywać: dom, kamienica, blok, wieżowiec, bank, centrum handlowe, dworzec, szkoła, przedszkole, kościół itp. W ten sposób powstają plakaty z podziałem budynków ze względu na funkcje, jakie pełnią.

Rozpoznawanie na zdjęciach różnych rodzajów budynków i ich nazywanie

►► Nazwij budynki przedstawione na zdjęciach. Które są zamieszkiwane przez ludzi? Jakie jest przeznaczenie pozostałych? Jakie znasz inne budynki, które nie pojawiły się na zdjęciach? [np. [hala sportowa](#), [szpital](#), [muzeum](#)]

27 Pierwszy krok w świat barw – nazywanie barw podstawowych.

Tworzenie monochromatycznej wycinanki

Materiały: reprodukcje obrazów: Paula Klee *Drzewo domów*, Williama Turnera *Pejzaż* i Marca Chagalla *Wnętrze z bukietem kwiatów*, pastele olejne, kredki, farby plakatowe (do wyboru), blok rysunkowy formatu A3, pędzel, nożyczki, klej, karteczki lub żetony w trzech kolorach podstawowych: niebieskim, czerwonym, żółtym karta nr PLA8 (najlepiej wydrukowana na grubszym papierze)

Oglądanie obrazów i rozmowa na temat barw podstawowych

►► Jaki kolor dominuje na pierwszym obrazie, jaki – na drugim, a jaki – na trzecim? [[czerwony](#), [żółty](#), [niebieski](#)]

Nauczyciel wyjaśnia, że te trzy kolory określa się wspólną nazwą barw podstawowych.

Wysłuchanie baśni o szarym królestwie

Nauczyciel opowiada uczniom historię szarego królestwa.

Za lasami, za górami, za siedmioma rzekami było szare królestwo. Żył w nim król z trzema córkami oraz liczną rzeszą poddanych. Nazwa tego królestwa wzięta się stąd, że wszystko w nim było szare: niebo, ziemia, chmury, rośliny, zwierzęta, budynki, sprzęty, ubiory, zabawki, nawet myśli. Wszyscy mieszkańcy chodzili smutni i przygnębieni, ale nie wiedzieli, dlaczego tak się dzieje. Po prostu nie znali innych kolorów. Któregoś dnia król wyrzął przez okno i zobaczył swoje trzy córki, jak smutnie przechadzają się po szarym podwórku. Król przeraził się, że i one będą tak samo smutne i szare jak on. Ogłosił, że poszukuje kogoś, kto zmieni jego smutne szare królestwo w szczęśliwą krainę.

Nikomu się to jednak nie udało, choć ochotników było wielu. Aż pewnego dnia do szarego królestwa zawitał dziwny nieznajomy. Szedł do zamku, a po drodze uśmiechał się do mieszkańców szarego królestwa. Wszyscy się dziwili i dopytywali, kto to jest, nie znali bowiem uśmiechu.

Nieznajomy stanął przed tronem króla i powiedział:

– Miłościwy Panie! Wiem, że bardzo ci smutno i martwisz się o swoje córki. Dlatego przygotowałem im prezenty. Może nie wyglądają one zbyt wspaniale, ale zapewniam, że odmienią wasze życie.

Nieznajomy wręczył każdej królownie po buteleczce. Najstarszej niebieską, średniej – czerwoną, a najmłodszej – żółtą. Znow pokłonił się przed królem i powiedział:

– Królu miłościwy! Teraz musisz wybudować każdej ze swoich córek po jednym zamku. Kiedy budowle będą ukończone, niech każda królowna stanie przed swoim zamkiem i pokropi go ze swojej buteleczki.

I tak się stało. Gdy ukończono budowę pierwszego z trzech zamków, stanęła przed nim najstarsza królowna z ojcem i siostrami. Zgromadziło się też wielu zaciekawionych poddanych. Budowla była szara i smutna, aż chciało się płakać. Czyżby nieznajomy był oszustem? Najstarsza królowna obawiała się wyśmiania i zrezygnowana, odeszła powoli. Ale najmłodsza królowna postanowiła mimo wszystko spróbować. Wzięła niebieską buteleczkę starszej siostry i pokropiła zamek. W mgnieniu oka szary kolor zamienił się w piękny błękit.

Potem wszyscy pędem pobiegli do zamku średniej córki – i znow zadziało! Zamek stał się czerwony. Ostatni zamek, najmłodszej córki, oczywiście też się zmienił. Szarość zmieniła się w piękny, wesoły żółciutki kolor.

Układanie według własnego pomysłu zamku z wyciętych elementów – praca z kartą nr PLA8

Nauczyciel przygotowuje karteczki lub żetony w trzech kolorach – tyle, by każdy uczeń mógł wylosować jeden kolor. Losowanie dzieli klasę na trzy królestwa: czerwone, niebieskie, żółte. Dzieci z czerwonego królestwa będą budowały zamki w kolorze czerwonym, pozostałe – odpowiednio w kolorze niebieskim i żółtym.

Uczniowie wycinają z połowy karty tylko części zamku (kamienice pozostawiają, gdyż będą one potrzebne na następnych zajęciach). Następnie układają na kartce z bloku poszczególne elementy według własnego pomysłu (w dowolnym miejscu, niekoniecznie na środku). Po ustaleniu, jak budowla będzie wyglądała, uczeń wypełnia (farbami, pastelami lub kredkami) wszystkie elementy kolorem, który wylosował (może różnicować jego jasność i nasycenie). Ponownie układa części zamku według wcześniej ustalonego planu i nakleja je na kartkę.

Nauczyciel powinien zadbać, aby prace zostały przez dzieci podpisane, następnie zebrane i umieszczone w jednym miejscu, ponieważ na kolejnych zajęciach praca na tych kartkach będzie kontynuowana.

28 Królestwo w barwach podstawowych.

Kompozycja w trzech kolorach (wycinanie, wypełnianie kolorami, komponowanie na płaszczyźnie)

Materiały: kontur palety malarskiej wycięty z dużego arkusza szarego papieru, pastele olejne, papiery w trzech kolorach podstawowych (fragmenty czasopism, bibuła, krepina itp.), klej, praca wykonana na poprzednich zajęciach – zamek, farby plakatowe, pędzel, nożyczki karta nr PLA8 (część pozostała z poprzednich zajęć)

Zabawa utrwalająca znajomość i percepcję barw podstawowych

Dzieci tworzą trzy grupy (trzy królestwa) według podziału z poprzednich zajęć. Członkowie każdej grupy siadają w osobnych kręgach i otrzymują papiery w kolorze swojego królestwa. Każde dziecko musi wydrukować z kartek trzy paski lub kółka.

Teraz nauczyciel wydaje polecenie, by uczniowie zdobyli dla swego królestwa pozostałe kolory. W tym celu mieszkańcy żółtego królestwa udają się do mieszkańców czerwonego królestwa i proszą o wymianę: oddają jeden skrawek żółtego papieru, a otrzymują czerwony, później wymieniają się z mieszkańcami niebieskiego królestwa. W ten sposób każde dziecko otrzyma trzy kolory podstawowe – jeden swój i dwa otrzymane od innych.

Nauczyciel rozkłada na dywanie lub przypina na gazetce ściennej wyciętą z szarego papieru paletę malarską, na której wyznacza ołówkiem trzy równe części podpisane *żółty, niebieski, czerwony*. Zadaniem uczniów jest wkleić skrawki papieru w trzech podstawowych barwach w odpowiednich miejscach palety. (Jeśli skrawki papieru nie będą wklejone obok siebie i powstaną między nimi puste szare powierzchnie, wybrani uczniowie wypełniają je pastelami w odpowiednich kolorach). Po wykonaniu palety można przykleić nad nią napis *barwy podstawowe* i wyeksponować w widocznym miejscu jako wystroj sali.

Dalszy ciąg baśni o szarym królestwie

Nauczyciel powraca do baśni o szarym królestwie. Uczniowie podpowiadają szczegóły, gdy jest mowa o tym, jak wygląda zamek każdej z córek.

Każda z córek króla urządziła się w swoim zamku. Królowny skrapiały wszystko wokół kropelkami z buteleczek – każda ze swojej. Skropiona rzecz natychmiast zabarwiała się na kolor, jaki dostała królowna.

U najstarszej panował niebieski. Jadano dżem jagodowy i pierogi z jagodami. W ogrodzie kwitły najbardziej błękitne niezapominajki na świecie. Królowna podrzuciła też jedną kropelkę w górę i niebo nad zamkiem stało się przejrzyste niebieskie, zniknęły wszystkie szare chmury. *Uczniowie podają swoje propozycje związane z zamieszkaniem w niebieskim zamku.* U średniej królowny rosły w ogrodzie pomidory i róże. Każdą kanapkę polewano obficie keczupem. *Miejsce na pomysły uczniów dotyczące koloru czerwonego.* A najmłodsza z siostrz hodowała urocze kaczątko i kurczątko, i tylko u niej w dzień świeciło na niebie wspaniałe żółte słońce, a noc rozświetlały księżyc i gwiazdy. *Uczniowie wymyślają szczegóły dotyczące żółtego koloru.*

Na każdym zamku zapanowała radość. Król odwiedzał swoje córki i szare myśli uciekały mu z głowy jedna po drugiej. U każdej królowny znajdował coś pięknego i opowiadał o tym potem następnej. Na koniec przybył do najmłodszej. Podziwiał jej słoneczniki i żółte mleczko. Kiedy usiedli do stołu i zjadali babeczki z kremem cytrynowym, król opowiadał o pozostałych zamkach.

– Moja kochana córeczko, jaka szkoda, że wszystkie macie u siebie takie piękne kolory, ale każda tylko jeden!

Ale najmłodsza królowna tylko klasnęła w ręce. Zaraz przybiegła jedna z dwerek.

Królowna kazała jej przygotować sześć małych szklanych buteleczek. Delikatnie ułożyła je w koszyku na poduszce obok swojej buteleczki. I wyruszyła razem z ojcem królem w podróż. Dworka cały czas trzymała koszyk na kolanach.

►► Jak myślicie, co królowna wymyśliła?

Nauczyciel słucha pomysłów dzieci. Być może któreś z nich odgadnie, że królowna postanowiła wymienić się z siostrami zawartością buteleczek. Po wysłuchaniu pomysłów dzieci nauczyciel opowiada dalszą część baśni:

Najpierw królowna odwiedziła najstarszą siostrę. Aż zamarta z zachwytu, gdy zobaczyła niezapominajki i błękit nieba. A potem strząsnęła nieco płynu ze swojej butelki i obok stawu z niebieską wodą zakwitły kaczęce. Chlusnęła w niebo i słońce zaświeciło nad niebieskim zamkiem. Królowna zawołała dworkę z koszykiem, w którym były buteleczki.

Królowny podzieliły się zawartością swoich buteleczek. Nalaty też trochę niebieskiego do pustej butelki i wyruszyły z ojcem królem do średniej siostry. Kto odgadnie, co tam się wydarzyło?

Nauczyciel ponownie słucha pomysłów dzieci na to, co się działo podczas wizyty u średniej siostry. Potem czyta dalszy ciąg opowiadania.

W czerwonym zamku podziwiali zachód słońca i maliny na krzaczkach. Na pożegnanie siostry sprawiedliwie podzieliły się zawartością swoich buteleczek. Teraz każda miała na zamku trzy piękne kolory: niebieski, czerwony i żółty. Poddani zobaczyli, jak radosne są kolory, i też chcieli codziennie je podziwiać. Wokół każdego zamku budowali sobie domy – piękne kamieniczki. A każdy, kto ukończył kamieniczkę, szedł do królowej z pobliskiego zamku i prosił o pokropienie kolorem, który mu się najbardziej podobał.

Wycinanie kamienic, wypełnianie kolorem, komponowanie na płaszczyźnie – praca z kartą nr PLA8

Uczniowie wycinają wzory kamienic z karty, której używali na poprzednich zajęciach. Każdy wypełnia je trzema podstawowymi kolorami (lub dwoma – innymi niż zamek). Dzieci mogą wykorzystać farby, pastele lub kredki. Następnie każdy uczeń tworzy miasteczko na pracy wykonanej na poprzednich zajęciach – najpierw układa kamienice, a później je wkleja.

Nauczyciel musi ponownie zadbać o staranne zebranie prac i umieszczenie ich w jednym miejscu, by na kolejnych zajęciach uczniowie mogli dokończyć swoje dzieła (będą to zajęcia nr 30. *Projektowanie bajkowego ogrodu w tęczowym królestwie*).

29 Kolory pochodne. Barwy tęczy.

Mieszanie barw podstawowych, omówienie zjawiska tęczy

Materiały: farby plakatowe, pędzel, biała tekturka, fotografia przedstawiająca tęczę

Mieszanie kolorów podstawowych – tworzenie barw pochodnych

Uczniowie przygotowują farby w trzech kolorach podstawowych. Kolejne czynności wykonują zgodnie z poleceniami nauczyciela.

▶▶ W lewym górnym rogu namalują płamę koloru żółtego, w prawym górnym rogu – koloru niebieskiego, a w prawym dolnym rogu – koloru czerwonego.

▶▶ Pomiędzy każdy z sąsiadujących kolorów nanieś dosyć gęstą farbę w tych samych kolorach, np. pomiędzy żółtą i czerwoną plamą zrób dwie duże kropki: żółtą i czerwoną. Pamiętaj, by po każdym użyciu koloru dokładnie wyplukać pędzel, aby barwy nakładane na paletę były czyste.

▶▶ Teraz delikatnie mieszaj sąsiadujące ze sobą kropki, najlepiej za pomocą mokrego pędzla. Wykonuj to do momentu, aż farby dokładnie się wymieszają i pojawią się nowe kolory. Pamiętaj, aby za każdym razem dokładnie wyplukać pędzel.

▶▶ Jaki kolor powstał ze zmieszania koloru niebieskiego i czerwonego? [fioletowy] Jaki kolor powstał po wymieszaniu się koloru żółtego i czerwonego? [pomarańczowy] Jaki kolor uzyskałeś z koloru żółtego i niebieskiego? [zielony]

Nauczyciel wyjaśnia, że kolory, które powstają ze zmieszania trzech barw podstawowych, nazywamy barwami pochodnymi. Po wyschnięciu palet uczniowie mogą je podpisać i wyeksponować w sali, np. obok palety z kolorami podstawowymi.

Nazywanie barw tęczy na podstawie zdjęcia

Nauczyciel proponuje, by uczniowie spróbowali rozpoznać kolejno kolory tęczy na zdjęciu, zaczynając od zewnętrznej strony: czerwony, pomarańczowy, żółty, zielony, niebieski, fioletowy. Prawdopodobnie trzeba będzie pomóc dzieciom w tym niezbyt łatwym zadaniu przez naprowadzające pytania, a na koniec powiedzieć, że w prawdziwej tęczy pomiędzy kolorem niebieskim a fioletowym jest jeszcze jeden kolor – granatowy.

Rozmowa na temat zjawiska tęczy i powstawania barw

Podczas rozmowy dzieci będą wymieniały kolory tęczy niekoniecznie w prawidłowej kolejności. Można im zaproponować naukę na pamięć żartobliwego pytania, które pomoże im zapamiętać kolory tęczy: *Czemu patrzysz żabko zielona na groźnego faraona?*

Pytanie to należy zapisać na tablicy, by dzieci zobaczyły, że pierwsze litery wyrazów są pierwszymi literami nazw kolejnych kolorów tęczy: czerwony, pomarańczowy, żółty, zielony, niebieski, granatowy, fioletowy.

Można przy okazji wyjaśnić uczniom, że zjawisko tęczy powstaje, kiedy światło słoneczne trafia na kropelki deszczu rozpylone w powietrzu.

30 Wszystkie barwy świata.

Projektowanie bajkowego ogrodu w tęczowym królestwie

Materiały: reprodukcje obrazów: Wassilego Kandinskiego *Murnau – Pejzaż z zielonym domem*, Santiago Rusinola *Ogrody Aranjuez*, praca wykonana na poprzednich zajęciach – zamek i kamienice w barwach podstawowych, farby plakatowe, pędzel

Analiza obrazów

►► Co można rozpoznać na pierwszym obrazie, a co na drugim? Wymień kolory, które widzisz na pierwszym obrazie. Które z nich są kolorami podstawowymi, a które – pochodnymi? W jakich kolorach są kwiaty namalowane na drugim obrazie? Co na drugim obrazie zostało namalowane za pomocą barw pochodnych?

Wysłuchanie zakończenia opowiadania o tęczowym królestwie

Nauczyciel kończy historię o smutnych mieszkańcach szarego królestwa, którzy stali się szczęśliwymi mieszkańcami tęczowego królestwa.

Wokół każdego z trzech zamków wybudowano uliczki kolorowych kamieniczek. Ich mieszkańcy mieli uśmiech na twarzy i kolorowe sny. W królestwie zapanowała radość.

Król był tak szczęśliwy, że wydał wielki bal w ogrodzie, na który zaprosił wszystkich poddanych. Jakże się ucieszył, kiedy wśród gości zobaczył również nieznanego! Przyszły też królowy, a każda na wszelki wypadek zabrała ze sobą swoją buteleczkę. Najmłodsza postanowiła spróbować czegoś, o czym już dawno myślała. Na znak nieznanego królowy jednocześnie chlusnęły z każdej buteleczki reszta płynu w niebo. I wtedy stało się coś wspaniałego: nad parkiem zawisła piękna, siedmiokolorowa tęcza.

Wszyscy klaskali i krzyczeli z radości – czegoś takiego jeszcze w szarym królestwie nie było. Zachwycony król zawołał: Zmieniam nazwę mojego państwa na tęczone królestwo!

Jednak siostry były smutne – w buteleczkach już nic nie zostało. Czy wróci szary smutny kolor? Na szczęście nieznanomy podszedł do nich i powiedział:

– Nie martwcie się, to już niepotrzebne. Ta tęcza sprawiła, że odtąd będą tu wszystkie barwy. A wy powoli zapomnicie o smutnym szarym królestwie.

Malowanie ostatniego fragmentu tęczowego królestwa – ogrodu i tęczy

Nauczyciel rozdaje dzieciom prace wykonane na poprzednich zajęciach i zadaje pytania dotyczące kolorów, które już widać na obrazkach.

►► Jakiego koloru jest zamek? [odpowiednio: czerwony, niebieski, żółty] Jakiego koloru są kamienice? Jaką ogólną nazwę noszą wymienione barwy? [barwy podstawowe]

Uczniowie przypominają żartobliwe pytanie, które pomaga w zapamiętaniu kolejnych kolorów tęczy: *Czemu patrzysz, żabko zielona, na groźnego faraona?*, a następnie wymieniają te barwy: czerwony, pomarańczowy, żółty, zielony, niebieski, granatowy i fioletowy.

Nauczyciel oznajmia, że teraz zadaniem dzieci będzie dokończenie prac – za pomocą wszystkich dostępnych barw mają namalować ogród w tęczowym królestwie oraz tęczę na niebie. Sugerujemy dzieciom, by na swoich rysunkach nie pozostawiły żadnych białych miejsc. Ważnym elementem pracy będzie namalowanie łuku tęczy.

31 Poduszcзка – prezent na Dzień Matki.

Łączenie papieru za pomocą zszywacza, wypychanie, klejenie, ozdabianie

Materiały: szary papier formatu A3, różnokolorowa krepina, papier kolorowy, ozdobny papier do pakowania prezentów, ręczniki kuchenne lub papier toaletowy, nożyczki, klej, zszywacze karta nr PLA9

Odczytanie wiersza Anny Świrszczyńskiej *Dzień Matki*

*Dzisiaj, jak co dzień rano,
zerwałaś się do pracy.
Wstajesz tak wcześnie, mamo,
o świcie, niby ptacy.
Poczekaj – takas̄ zajęta –
odłóż na chwilę robotę,
bo to dziś wielkie święto –
czyś zapomniała o tym?*

Wykonywanie poduszcзки z papieru według instrukcji – praca z kartą nr PLA9

Główną część poduszcзки uczniowie wykonują z arkusza szarego papieru formatu A3. Nauczyciel zwraca uwagę, by równo złożyli papier na pół (powinien zademonstrować sposób składania papieru). Po złożeniu arkusza tylko jedna krawędź poduszcзки jest gotowa, kolejne dwie należy zszyć. Ostatnia, czwarta krawędź powinna pozostać otwarta, by przez nią wypełnić wnętrze.

Praca wymaga użycia zszywaczy. Kartki może zszywać nauczyciel, jednak prawdopodobnie większość uczniów w podobnym momencie dotrze do tego samego etapu pracy. Dlatego lepszym rozwiązaniem jest nauczenie dzieci zszywania papieru – warto wcześniej poćwiczyć na starych gazetach.

Zszywki powinny być rozlokowane dosyć gęsto, by po wypełnieniu poduszcзки papierem nie wydostawał się on na zewnątrz przez zbyt duże otwory. Dzieci drą papier na nieduże kawałki, które mną w rękach i wypełniają nimi równomiernie i dokładnie całe wnętrze. Następnie przyklejają ozdobną falbankę. Trzeba zwrócić uwagę, by uczniowie dobrze nasmarowali brzegi poduszcзки klejem i w momencie, gdy przyklejają bibułę, przez chwilę mocno przytrzymywali ją palcem.

Kolejnym etapem pracy jest przygotowanie ozdobnych elementów według pomysłu uczniów. Można wykorzystać do tego kredki, pastele, papier kolorowy, ozdobny papier do pakowania. Uczniowie mogą samodzielnie wyciąć gwiazdki i księżyc. Z ozdobnego papieru można też wyciąć kwiaty, serca lub inne elementy i nakleić na poduszczkę.

Nim uczniowie wręczą poduszcзки swoim mamom w dniu ich święta, można wyeksponować je w sali, wieszając na sznurku za pomocą klamerek do bielizny.

32–33 Moje wakacyjne marzenia.

Tworzenie pejzażu techniką dowolną

Materiały: blok rysunkowy, farby plakatowe, pędzle, pastele, zdjęcia letnich krajobrazów (morze, las, góry, jezioro) i letnich zajęć (jazda na rowerze, pływanie itp.)

Rozmowa o wakacyjnych marzeniach z wykorzystaniem zdjęć

Nauczyciel tworzy w sali wakacyjną galerię: wiesza w różnych miejscach widokówki lub zdjęcia krajobrazów (np. z kalendarzy ściennych) i fotografie przedstawiające zajęcia, przy których zwykle wypoczywamy (np. jazda na rowerze, kąpiel w jeziorze itp.), oraz jedną białą kartkę z bloku rysunkowego.

Prosimy uczniów, by przyrzegli się zdjęciom zgromadzonym w wakacyjnej galerii i zdecydowali, który z krajobrazów lub które z zajęć jest ich wakacyjnym marzeniem – przy tej fotografii należy stanąć.

Jeśli ktoś ma wakacyjne marzenie, którego nie ma na zdjęciu, wtedy staje obok pustej kartki.

Następnie prosimy uczniów, by zdradzili swoje miejsce wakacyjnego wypoczynku. Podsuwamy pomysł, że wakacyjnym marzeniem nie musi być miejsce, ale na przykład spotkanie z lubianą osobą lub otrzymanie od kogoś przedmiot albo też lodowa uczta, którą planujemy urządzić itp.

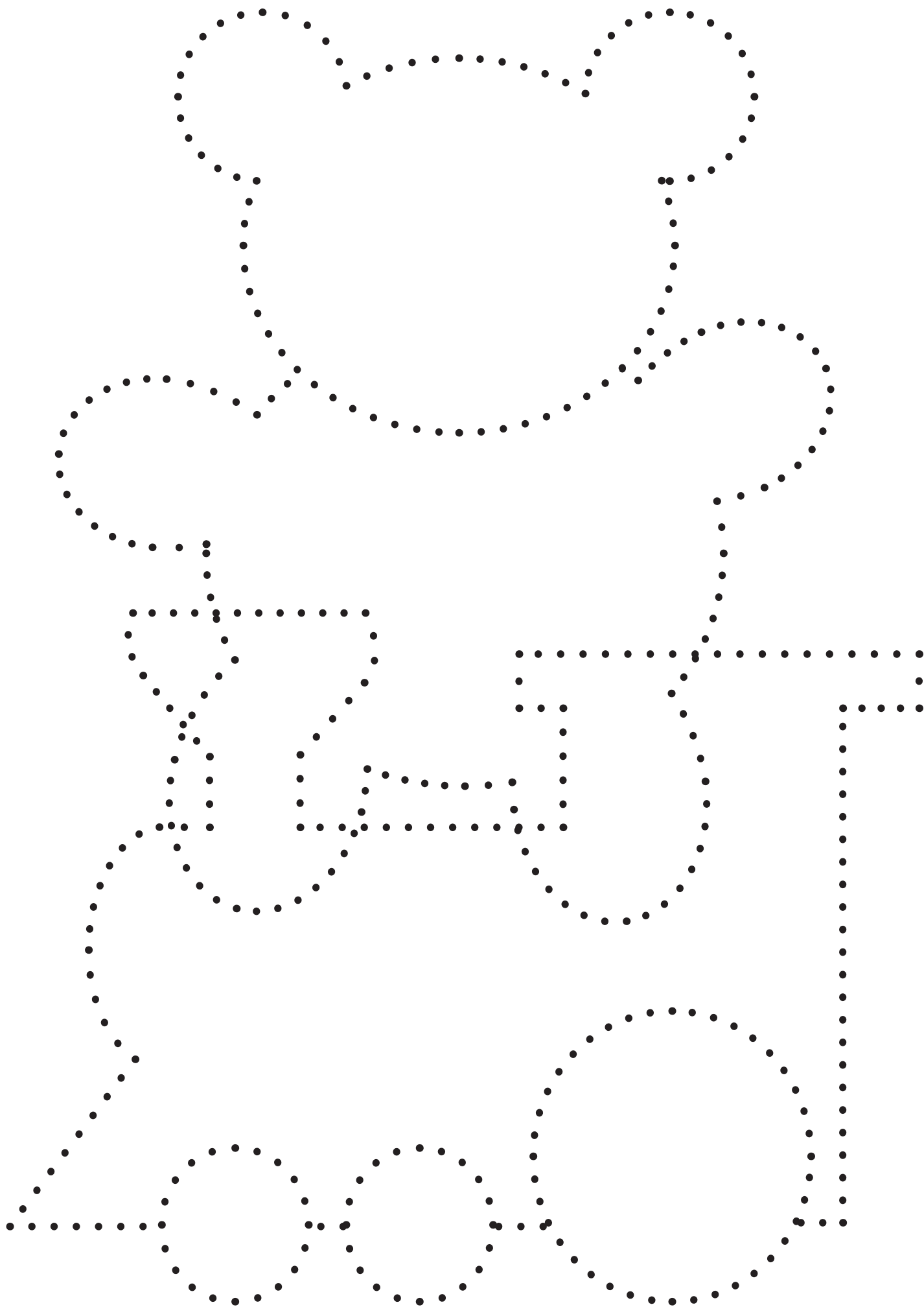
Rysowanie, malowanie wakacyjnych marzeń i ich ekspozycja

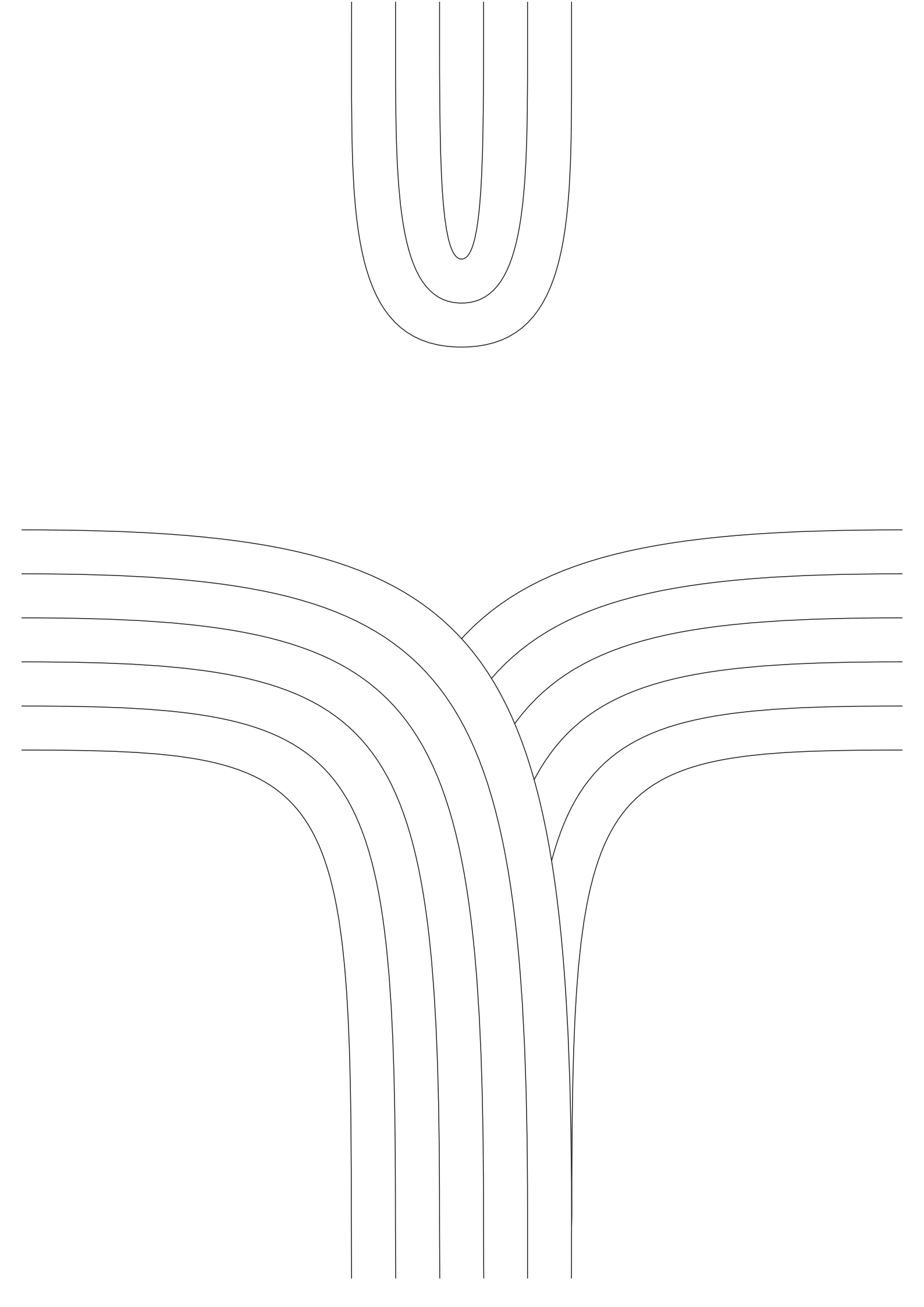
Uczniowie kredkami, pastelami lub farbami ilustrują swoje wakacyjne marzenia. Podpisują prace i eksponują je na gazetce ściennej.

SPIS KART PRACY

Materiały zamieszczone na płycie CD dołączonej do pakietu nauczycielskiego (w sekcji PLA.Plastyka) oraz na stronie www.lokomotywa.gwo.pl:

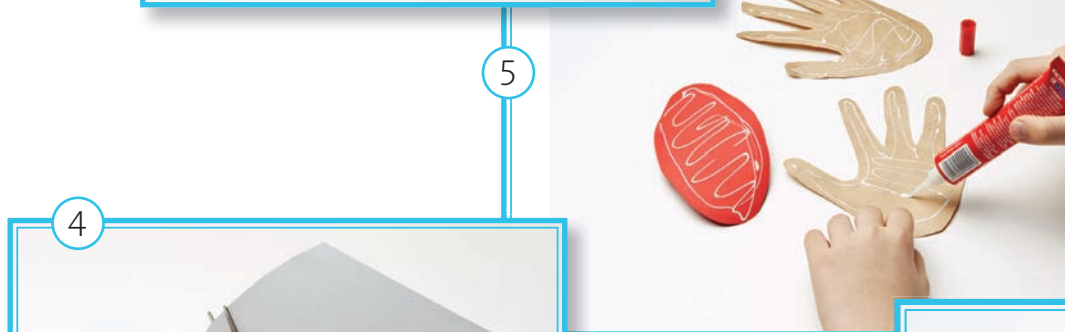
- Karta nr 1. Obrazki z punktów
- Karta nr 2. Op-art
- Karta nr 3. Renifer – pomocnik Świętego Mikołaja
- Karta nr 4. Choinka
- Karta nr 5. Świąteczna girlanda
- Karta nr 6. Zabawki z recyklingu
- Karta nr 7. Laurka na Dzień Babci i Dzień Dziadka
- Karta nr 8. Zamek i kamieniczki
- Karta nr 9. Poduszcze – prezent dla mamy

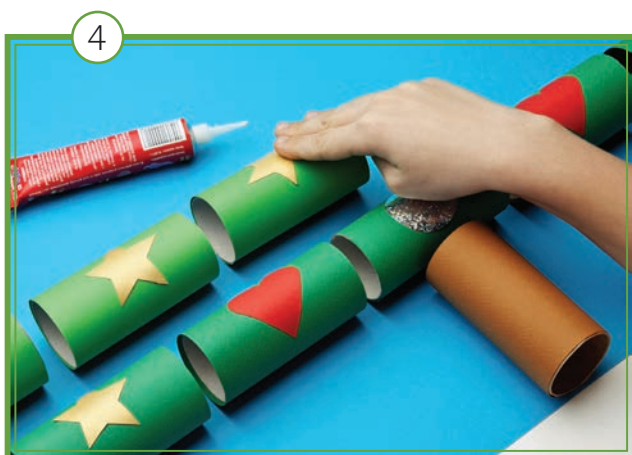
Karta pracy nr 3

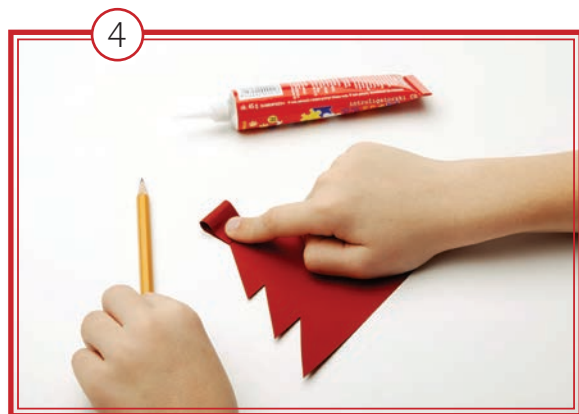
Renifer – pomocnik Świętego Mikołaja

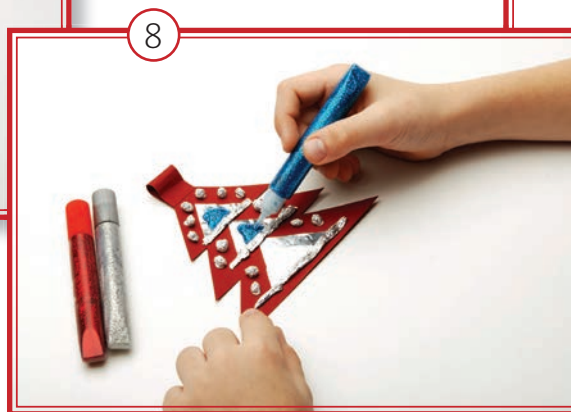

Karta pracy nr 4

Choinka

Karta pracy nr 6

robot – materiały z recyklingu, taśma klejąca

samochód – materiały z recyklingu, klej, farby, flamaster

zamek – kostki cukru, klej, bibuła, papier, farby (praca zbiorowa uczniów)

Bateria – materiały z recyklingu, drut

